

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Anny Winkler pt. *Konieczność rewolucji? Francuski marksizm po II wojnie światowej a wydarzenia 1968 roku*, Kraków 2017, ss. 247.

Studia nad dziejami orientacji i nurtów ideowych o charakterze lewicowym, w tym kojarzonych z tradycją marksistowską, nie mają współcześnie sprzyjającej atmosfery intelektualnej i społecznej, choć być może przede wszystkim tej drugiej za sprawą obowiązującej poprawności politycznej. Dokonywany bowiem w Polsce rozrachunek ideowy w znacznym stopniu przez niedawnych jeszcze protagonistów marksizmu wcale nie wzbogaca naszej wiedzy, wręcz przeciwnie zmniejsza i zuboża i tak już jednostronny obraz przeszłości marksistowskiej. Dlatego z zainteresowaniem i uznaniem należy przyjąć wyniki badań mgr Anny Winkler nad „francuskim marksizmem” w drugim okresie powojennym, w szczególności w kontekście wydarzeń studenckich 1968 roku. Co prawda ograniczyła jego rekonstrukcję do teorii rewolucji, ale ta znowu wedle wielu komentatorów nauki Karola Marksa miała stanowić główne założenie doktryny marksistowskiej. Dobrze się stało, iż zadania tego podjęła się przedstawicielka młodego pokolenia politologów, nie mająca za sobą wszystkich rozmaitych uwarunkowań i uwikłań ideowo-politycznych z nieodległej jeszcze przeszłości, będących udziałem starszego pokolenia autorów. Tym bardziej z uwagą należy prześledzić Jej sposób postępowania badawczego i odtworzony obraz percepcji idei i wartości doktryny marksistowskiej przez radykałów francuskich 1968 roku, gdyż na ich podstawie można ewentualnie wnioskować o odmiennościach i nowatorstwie poszukiwań badawczych w stosunku do dotychczasowych doświadczeń i dokonań naukowych.

Za przedmiot rozważań przyjęła bowiem Doktorantka - jak sama zresztą zaznacza - „rekonstrukcję i analizę koncepcji rewolucyjnych, które rozwijane były w trakcie wydarzeń 1968 roku we Francji przez środowiska odwołujące się do tradycji marksistowskiej. Odnosi się to przede wszystkim do członków grup goszystowskich, których koncepcje będą ukazane na tle ewolucji programowej Francuskiej Partii Komunistycznej” (s. 8). Dodać należy, iż przedmiotem owego postępowania badawczego stanowi aktywność ideowo-polityczna dziesięciu grup i organizacji goszystowskich: Internacjonalistycznej Partii Komunistycznej, Internacjonalistycznej Organizacji Komunistycznej, Tendencji Marksistowsko-

Rewolucyjnej, Związku Komunistycznego - „Głos Robotniczy”, Rewolucyjnej Młodzieży Komunistycznej, Federacji Studentów Rewolucjonistów, Francuskiej Komunistycznej Partii Marksistowsko-Leninowskiej, Francuskiego Ruchu Marksistowsko-Leninowskiego, Związku Młodzieży Komunistycznej (marksistowsko-leninowskiej), Międzynarodówki Sytuacjonistycznej oraz Ruchu 22 Marca. Był więc ów ruch młodych radykałów wielce zróżnicowany, którego to twórców i popularyzatorów niemal wszystko dzieliło, przede wszystkim kwestie organizacyjne, ideowopolityczne i personalne. Lecz wspólne było dla nich - jak przekonująco wnioskuje Doktorantka - pozostawanie w opozycji do istniejącej wówczas rzeczywistości społecznej rozwiniętego świata zachodniego i jej uzasadnień ideowych oraz programu i polityki francuskich komunistów, współtworzących ów ład społeczno-ustrojowy i usiłujących przenieść na grunt rodzimy wyobrażenia i doświadczenia sowieckiego realnego socjalizmu, budzące znowu u młodych kontestatorów coraz większe wątpliwości i negację. Nic też dziwnego, iż poszukiwali oni nowych wizji społecznych i sposobów ich realizacji na miarę przeżywanej epoki dziejowej.

W tej sytuacji mgr Anna Winkler nie ograniczyła się jedynie do odpowiedniego określenia przedmiotu badań i postawienia właściwych pytań badawczych, ale też podporządkowała im wybór konstrukcji rozprawy i sposób autorskiej narracji. Sięgnęła tu bowiem do kryterium problemowo-chronologicznego, pozwalającego dokładnie oraz w sposób zróżnicowany i wszechstronny odtworzyć obraz aktywności ideowo-politycznej francuskich radykałów 1968 roku. Skoncentrowała swoją analizę i opis na czterech zespołach zagadnień: przemianach społeczeństwa francuskiego przed 1968 rokiem, ewolucji programowej Francuskiej Partii Komunistycznej i kształtowaniu się Nowej Lewicy, rebelii studenckiej 1968 roku i stosunku do niej społeczeństwa i władz francuskich oraz koncepcjach doktrynalnych jej uczestników i animatorów. Nic też dziwnego, iż prezentując spory ideowe Nowej Lewicy ukazała je w perspektywie historycznej tradycji marksistowskiej oraz w ich wzajemnym uwikłaniu nie tylko w przeszłości, lecz również w toczonym, bieżącym dyskursie ideologicznym. Zapewniła przeto dialogowe ujęcie analizowanej problematyki, prezentując poszczególne stanowiska i poglądy w ten sposób, że sprawiają wrażenie, iż wzajemnie one ze sobą polemizują i dyskutują. Nadała także swym analizom i opisom rzeczowy i obiektywny charakter. Uniknęła przy tym stereotypowych określeń i opinii, odwołując się do

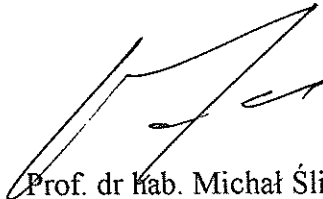
różnorodnych źródeł z zasobów archiwalnych i prasowych, wydawnictw źródłowych oraz obfitej literatury przedmiotu, głównie francuskojęzycznej. Z dużą więc swobodą porusza się w bogatej literaturze przedmiotu, odpowiednio selekcjonując i porządkując zebrane informacje. Wie doskonale co jest istotne i ważne, a co drugorzędne, w rekonstruowaniu studenckich wydarzeń 1968 roku i ich aktywności ideowo-politycznej. I odpowiednio dokumentuje i uzasadnia swoje twierdzenia, opinie i wnioski. Tym bardziej iż wydarzenia te rozpatruje w konkretnym kontekście historycznym jako dzieło konkretnych i żywych ludzi, których postawy i działania warunkowane były współtworzoną przez nich rzeczywistością społeczną. Rozważa je więc w tamtej perspektywie czasowej, nie oczekując od ówczesnych młodych radykałów naszej dzisiejszej wiedzy i naszej dzisiejszej mądrości o przeszłych zjawiskach i wydarzeniach. Można zatem bez żadnej przesady stwierdzić, że Doktoranta prezentuje wysoką kulturę badawczą, przejawiającą się między innymi w znacznych już umiejętnościach i kompetencjach naukowych w badaniach nad ruchami społecznymi i ich ideologiami. Jej rozprawa dostarcza jednocześnie wiedzy dotyczącej modelu zmiany społecznej, a więc ma znaczenie nie tylko politologiczno-historyczne, lecz również socjologiczne, i w istocie ma ściśle interdyscyplinarny charakter.

Mgr Anny Winkler dokonała niewątpliwie wyboru oryginalnej problematyki badawczej i opracowała ją na wysokim poziomie metodologicznym, merytorycznym i redakcyjnym. Dlatego zasługuje na wysoką ocenę i uznanie. Stanowi ona wszak ważne osiągnięcie naukowe w rozpoznawaniu zjawiska percepcji doktryny marksistowskiej w kulturze zachodniej u schyłku minionego wieku, potwierdzając jednocześnie poważny zasób wiedzy politologiczno-historycznej oraz umiejętności i kompetencji badawczych Autorki. Należy zapewne udostępnić rozprawę szerszemu gronu specjalistów i czytelników. Nie oznacza to jednak, że nie powinno się wskazać na jej słabsze strony, być może postrzegane subiektywnie. Jeśli bowiem przyjąć za Doktorantką generalną ocenę przymysłów ideowo-politycznych uczestników radykalnego ruchu studenckiego, iż zakładali oni pewną próbę przebudowy ówczesnego społeczeństwa dobrobytu poprzez realizację odnowionej idei marksistowskiej, to należy stwierdzić, iż nie rozwinęła. Ona w swych analizach i opisach kwestii dotyczących oddziaływania i wpływu społecznego i ideowego tego ruchu na rozwój społeczeństwa francuskiego i w ogóle ówczesnej kultury, w tym także doktryny marksistowskiej i jej przyszłości. A wpływ ów był pierwszorzędny,

gdyż po wydarzeniach studenckich 1968 roku wszystko się zmieniło: od stosunków ekonomicznych poprzez sferę kultury i stosunków społecznych, aż do zmiany mentalności i świadomości społecznej. Po „Paryskim Maju” już wszystko było inne i odmienione, włącznie z kulturą, obyczajowością, sytuacją kobiet i wszelkich mniejszości społecznych itp., między innymi w wyniku działalności niedawnych animatorów rebelii studenckich, występujących w swych krajach w nowych już rolach społecznych. Aczkolwiek pojawiają się pytania o charakter historyczny owego spóźnionego ruchu społecznego spóźnionej co najmniej o całą epokę rewolucji społecznej. Wszak już wówczas zanikał świat społeczeństwa przemysłowego, wypierany przez tworzący się wskutek rozwoju nowoczesnych technologii i technik wytwórczych oraz nasilających się procesów globalizacyjnych nowy ład społeczeństwa postindustrialnego. I Doktoranta nie zawsze stara się dostrzec owe uwarunkowania, jak również pojawiające się nowe wyzwania cywilizacyjne i ich oddziaływanie na sferę intelektualną i ideową społeczeństw. Dlatego przypadek francuski należałoby rozpatrywać bardziej w szerszej, międzynarodowej perspektywie, oczywiście również w kontekście wystąpień studenckich w innych krajach europejskich, a także w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej i Japonii, oraz w ich wzajemnym oddziaływaniu, przynajmniej w kwestiach ideowych.

Ukazanie słabszych stron dokonań badawczych mgr Anny Winkler nie obniża wcale wysokiej ich oceny, gdyż świadczą one o odpowiednim przygotowaniu Doktorantki do prowadzenia samodzielnie badań naukowych, Jej dużej erudycji badawczej i umiejętnościach redakcyjnych. Toteż rozprawa spełnia wszelkie ustawowe wymogi stawiane pracom doktorskim i w tej sytuacji wnioskuję o dopuszczenie mgr Anny Winkler do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Kraków, 20. 12. 2017 r.

Prof. dr hab. Michał Śliwa